

Suositus, miten Suomen Vapaakirkossa toimitaan, jos työntekijää tai luottamushenkilöä epäillään lapsen tai nuoren kaltoinkohtelusta

Kaltoinkohtelulla tarkoitetaan tässä suosituksessa lapsen tai nuoren seksuaalista hyväksikäyttöä tai muuta seksuaalirikosta (rikoslaki 20 luku) sekä pahoinpitelyä ja muuta terveyteen kohdistuvaa rikosta (rikoslaki 21 luku, lastensuojelulain 25 §).

Mikäli Suomen Vapaakirkon työntekijään tai luottamushenkilöön kohdistuu epäily lapsen tai nuoren kaltoinkohtelusta, on tehtävä luottamuksellista yhteistyötä kirkkokunnan johtajan, lapsiasiamiehen, kyseisen seurakunnan johdon ja Rikotut rajat- työryhmän kesken. Keskeisin tavoite on suojata lapsia ja nuoria. Kirkon näkökulmasta yleisenä periaatteena oletetun uhrin etu menee epäillyn tekijän edun edelle, mutta samalla tilanne tulee punnita huolella. On muistettava, että jokainen epäilty on syytön, kunnes hänen syyllisyytensä on toteennäytetty.

Työntekijät ja luottamushenkilöt

Suosituksista noudatetaan sekä seurakunnan palkattuihin työntekijöihin että luottamushenkilöihin. Palkattuun työntekijään sovelletaan työlainsäädäntöä.

Luottamushenkilöllä tarkoitetaan tässä suosituksessa ketä tahansa vapaaehtoista, joka on valittu seurakunnan luottamustoimeen, kuten vanhimmiston jäsenet, tai muuhun tehtävään kuten palkattomat lapsi-, nuoriso- ja diakoniatyön tai muiden toimintojen vastuulliset sekä leirien ja kerhojen ohjaajat ym.

Toimijat

Päätösvaltaisia toimijoita kaltoinkohteluasioissa ovat viranomaiset (lastensuojeluviranomaiset, poliisi, oikeuslaitos) sekä Vapaakirkon organisaatiossa seurakuntien johtajat, vanhimmistot, seurakunnan viralliset kokoukset sekä kirkkokunnanjohtaja, hallitus ja toimialajohtajat.

Neuvoa antavia toimijoita ovat kirkkokunnan lapsiasiamies, Rikotut rajat- työryhmä ja kuulemisryhmä, johon kuuluu edustaja Rikotut rajat- työryhmästä. Lapsiasiamies kuuluu aina Rikotut rajat- työryhmään.

Media

Kirkkokunnanjohtaja vastaa medialle tiedottamisesta ja haastattelujen antamisesta. Hän voi harkintansa mukaan jakaa tehtäviä esim. hallituksen puheenjohtajan ja lapsiasiamiehen kanssa.

1. Epäilyä tutkitaan viranomaisten toimesta

Pääperiaate: Mikäli lastensuojeluviranomainen ja/tai poliisi selvittää ja tutkii kaltoinkohtelun epäilyä, epäilty Vapaakirkon työntekijä tai luottamushenkilö tulee pidättää tehtävistä seurakuntatyössä toistaiseksi.

1.1. Epäilty on työntekijä

Tieto epäilystä on **aina** saatettava lapsiasiamiehelle. Jos tieto tulee ensin kirkkokunnanjohtajalle, hän keskustele **aina** lapsiasiamiehen kanssa asiasta. Tieto voi tulla esim. oletetulta uhrilta, hänen läheiseltään, seurakunnan työntekijältä tai lapsi- ja nuorisotyön vastuulliselta.

Lapsiasiamies raportoi luottamuksellisesti kirkkokunnanjohtajalle, joka on yhteydessä kyseisen seurakunnan johtoon, ja sopii **epäilyn pidättämisestä tehtävistään seurakuntatyössä** viranomaisten selvittelyjen ja mahdollisen esitutkinnan ajaksi (palkallinen vapaa), ellei niin ole jo tapahtunut.

Lapsiasiamies neuvottelee taustaryhmänsä **Rikotut rajat- työryhmän** kanssa, joka laatii asiasta **kirjallisen muistion**. Muistio säilytetään kirkkokeskuksessa kassakaapissa. Rikotut rajat-työryhmä ja lapsiasiamies neuvottelevat kirkkokunnanjohtajan kanssa.

Kirkkokunnanjohtaja voi delegoida tehtäviä lapsiasiamiehelle tai toimialajohtajille.

Rikostutkinta on yksin viranomaisille kuuluva asia. On tärkeää, että seurakunta ja kirkkokunta tarvittaessa auttavat viranomaisia. On varottava aiheuttamasta haittaa esim. liiallisella omalla selvittelyinnostuksella. Tilanne vaatii kuitenkin aina reagointia myös seurakunnan tasolla. Mikäli seurakunta toivoo tukea asian prosessointiin, kirkkokunnanjohtaja voi nimittää **kuulemisryhmän**. Sen tehtävänä on **keskustella epäilyn kanssa ja laatia muistio**, johon pyydetään kaikkien läsnä olleiden nimikirjoitukset. Tarvittaessa allekirjoittamisesta kieltäytyminen ja siihen esitetty syy kirjataan myös muistioon. Muistio säilytetään kirkkokeskuksessa kassakaapissa.

Kuulemisryhmän tehtävä on sekä sielunhoidollinen että arvioiva. Kirkkokunnanjohtaja päättää kuulemisryhmän kokoonpanon tilannekohtaisesti, mutta ryhmään kuuluu aina vähintään yksi jäsen Rikotut rajat- työryhmästä. Kuulemisryhmän käyttöä suositetaan aina silloin, kun on kysymys seurakunnan työntekijästä.

Kuulemisryhmä raportoi keskustelusta kirkkokunnanjohtajalle ja sopii jatkomenettelystä. Kuulemisryhmä raportoi myös Rikotut rajat- työryhmälle, joka tarvittaessa antaa toimintaehdotuksen kirkkokunnanjohtajalle.

Kirkkokunnanjohtaja tai hänen valtuuttamansa henkilö neuvottelee seurakunnan johdon kanssa ja antaa **toimenpidesuosituksen** (esim. palkallisen vapaan jatkaminen rikosoikeudellisen prosessin ajan tai työsopimuksen irtisanominen, mikäli työsopimuslain irtisanomisperusteet täyttyvät).

Saamiensa tietojen pohjalta kirkkokunnanjohtaja antaa hallitukselle suosituksen **työntekijän valtakirjan** poisottamisesta tai säilyttämisestä. Valtakirjan poisottaminen johtaa siihen, ettei kyseinen henkilö voi toimia Vapaakirkkoon kuuluvan seurakunnan työntekijänä.

Mikäli mahdollisen esitutkinnan jälkeen syyttäjä tekee **syyttämättäjättämispäätöksen**, epäilty on lain mukaan syytön. Syyttämättäjättämispäätös voi perustua näytön puutteeseen tai epäillyn rikoksen vanhenemiseen. Tällöin seurakunnan johto joutuu ”lautamiesjärjellä” pohtimaan, onko työsuhteen jatkamiselle kuitenkaan edellytyksiä (riittääkö luottamus jne.) Tehty päätös on syytä kirjata perusteluineen ja säilyttää huolellisesti.

Työntekijän työsuhteen irtisanomisen tai purkamisen osalta viitataan yhdyskuntajärjestykseen (45§) ja vanhimmiston ohjekirjaan. Irtisanomisen tai purkamisen perusteiden osalta suositellaan vähänkin epäselvissä tapauksissa konsultoimaan kirkkokunnanjohtajan tai talousjohtajan suosittelemaa lakimiestä.

Mikäli syyttäjä tekee **syyttämispäätöksen**, suositus on, että työntekijä pidätetään tehtävistään seurakuntatyössä koko oikeusprosessin ajaksi. Mikäli hänet todetaan syyttömäksi, häntä on rikosoikeudellisesti myös pidettävä syyttömänä. Luottamuksen riittävyys joudutaan kuitenkin punnitsemaan tässäkin tapauksessa. Jos työntekijän todetaan syyllistyneen esimerkiksi lapsen tai nuoren seksuaaliseen hyväksikäyttöön, hän ei voi enää toimia seurakunnan työntekijänä eikä myöskään luottamustoimessa (esim. vanhimmistossa) tai muussa luottamustehtävässä kuten palkattomana lapsi-, nuoriso- ja diakoniatyön tai muiden toimintojen vastuullisena tai leirien ja kerhojen ohjaajana ym.

1.2. Epäilty on luottamushenkilö

Luottamustehtävät edellyttävät aina erityistä vastuullisuutta ja luotettavuutta. Mikäli vapaaseurakunnan luottamushenkilöä epäillään lapsen tai nuoren kaltoinkohtelusta, suosituksena on, että hänet pidätetään tehtävästään. Kun tieto epäilystä tulee lapsiasiamiehelle, hän raportoi kirkkokunnanjohtajalle, joka keskustelelee asiasta seurakunnan johdon kanssa. Kirkkokunnanjohtaja voi delegoida tehtävän lapsiasiamiehelle tai toimialajohtajalle. Jos tieto tulee ensin kirkkokunnanjohtajalle, hän keskustelelee aina lapsiasiamiehen kanssa.

Lapsiasiamies neuvottelee aina Rikotut rajat- työryhmän kanssa, joka laatii asiasta muistion (vrt. edellä). Mikäli seurakunta ja sen johto toivovat, he voivat saada tukea tilanteen käsittelyyn lapsiasiamieheltä, kirkkokunnanjohtajalta ja kuulemisryhmältä (vrt. edellä). Luottamushenkilön asema ja tehtävä ratkaisevat usein käytännössä tuen tarpeen.

2. Epäilyä ei tutkita viranomaisten toimesta

Mikäli seurakunnassa herää minkäänlaista hyväksikäyttöepäilyä, tulee aina olla yhteydessä lapsiasiamieheen.

Jos oletettu uhri on alaikäinen, lapsiasiamies kehottaa ilmoituksen tehnyttä henkilöä tai muuta asiasta tietoista tahoja joko konsultoimaan lastensuojeluviranomaisia tai jos epäily on riittävä, tekemään lastensuojeluilmoituksen. Lapsiasiamies voi tarvittaessa tehdä lastensuojeluilmoituksen.

Vaikka oletettu uhri olisi kaltoinkohteluepäilyn tullessa esiin jo täysi-ikäinen, lapsiasiamies tukee häntä ja tarvittaessa kehottaa olemaan yhteydessä viranomaisiin ja/tai erilaisiin tukipalveluihin. Myös esim. Tukinaisten juristia voi konsultoida puhelimitse.

Kirkkokunta joutuu aina ottamaan kaltoinkohteluepäilyyn kantaa, vaikka asia ei etenis viranomaiskäsitelyssä esim. rikoksen vanhenemisen tai näytön puutteen vuoksi.

Oletetulta uhrilta pyritään saamaan allekirjoitettu kirjallinen dokumentti, joka säilytetään, kuten edellä on esitetty. Lapsiasiamies neuvottelee Rikotut rajat- työryhmän kanssa, joka laatii asiasta muistion. Mahdollista lisänäyttöä voidaan joutua selvittämään hienotunteisesti (voidaanko oletetun uhrin kertomusta varmentaa? onko muita viitteitä väärinkäytöksistä?) ja ottaen huomioon rikoslain kunnianloukkauspykälän (rikoslaki 24 luku 9§).

Rikotut rajat- työryhmä raportoi kirkkokunnanjohtajalle, joka on yhteydessä seurakuntaan, mikäli näytön arvioidaan Rikotut rajat- työryhmän ja kirkkokunnanjohtajan toimesta olevan riittävä. Seurakunta joutuu punnitsemaan luottamuksen työntekijään tai luottamushenkilöön (vrt edellä).

3. Lastensuojelulaki

Lastensuojelulaki 2008 laajensi ilmoitusvelvollisuutta. ”Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan *salassapitosäännösten estämättä* kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.” (LSL 25§ 1 momentti).

Lastensuojelulaissa todetaan vielä: ”Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.”

Kirkkokunnan tavoite on mahdollisuuksien mukaan turvata lapsia ja nuoria kaltoinkohtelulta. Siksi pääperiaatteena on kannustaa konsultoimaan lastensuojelutyöntekijöitä ja tekemään lastensuojeluilmoitus, jos kaltoinkohtelu tulee tietoon tai sitä vakavasti epäillään.

Rippisalaisuus ja sielunhoitoon liittyvä salassapito muodostavat lain mukaan poikkeuksen. Lastensuojelulaki määrittää: ”Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, *on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.*”

4. Rippisalaisuus

Rippisalaisuudesta on säädetty kirkkolaissa (evankelis-luterilainen ja ortodoksinen kirkko). Sen mukaan "yksityisessä ripissä tai muuten sielunhoidossa papille uskottua asiaa *ei saa ilmaista, eikä myöskään sitä henkilöä, joka papille on uskoutunut*. Kun pappia kuulustellaan todistajana, hän ei saa ilmaista sitä, mitä yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa on hänelle uskottu. Jos joku yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa *ilmaisee yleisen lain mukaan ilmiannettavan rikoksen olevan hankkeissa, papin on kehotettava häntä ilmoittamaan asiasta viranomaisille tai sille, jota vaara uhkaa. Jollei hän suostu siihen, papin on kerrottava hyvissä ajoin ja varovasti asiasta viranomaisille, kuitenkin niin, ettei asianomainen suoraan tai välillisesti tule siitä ilmi.*" (Kirkkolaki 5 luku 2§). Tämän katsotaan koskevan myös Suomen Vapaakirkon pastoreita ja työntekijän valtakirjan saaneita henkilöitä.

Rippisalaisuudesta ja vaitiolovelvollisuudesta on ohjeistettu Suomen Vapaakirkon yhdyskuntajärjestyksessä. Sen mukaan rippisalaisuus velvoittaa kaikkia Suomen Vapaakirkon työntekijöitä (54§) ja vaitiolovelvollisuus työntekijöitä ja luottamustehtävissä olevia (55§).

Rippisalaisuuden, vaitiolovelvollisuuden ja lastensuojeluilmoitusvelvollisuuden suhdetta voidaan joutua käytännön tilanteissa pohtimaan.

Jos ripittäytyjä tai sielunhoidettava ilmaisee selvästi aikovansa jatkaa lapsen tai nuoren kaltoinkohtelua tai ilmaisee jonkun muun tahon jatkavan kaltoinkohtelua, eikä suostu luopumaan hankkeestaan tai estämään toisen tekoa, työntekijä tai luottamushenkilö on velvollinen ”hyvissä ajoin ja varovasti” kertomaan asiasta viranomaisille, mutta ”*kuitenkin niin, ettei asianomainen suoraan tai välillisesti tule siitä ilmi*”.

Vapaakirkon toiminnan piirissä olevat voivat kaikissa tätä ohjetta sivuavissa asioissa matalalla kynnyksellä kysyä neuvoa lapsiasiamieheltä ja keskustella hänen kanssaan. Lapsiasiamies konsultoi tarvittaessa juristia epäselvissä tilanteissa.